

עניינים תוכן

1	מבוא
2	שיטת המחקר
2	השערת המחקר
2	סקירת ספרות
3	מיליטריזם
4	מיליטריזם בישראל
5	שינויים חברתיים בישראל והשפעתם על התרבות המיליטריסטית
8	קולנוע ישראלי
10	ייצוג החייל במדיה הישראלית
10	ניתוח תוכן
10	טירונות
12	אפס ביחסי אנוש
15	תאג"ד
17	דיון
20	סיכום
21	ביבליוגרפיה

מבוא

נשא העבודה: השינוי בייצוג צה"ל בטלוויזיה לאורך השנים.

מיליטריזם היא אידאולוגיה אשר מדגישה את החשיבות של הכוח הצבאי על פני ערכים אזרחיים אחרים של החברה. היא דורשת מן הציבור של החברה לטשטש ולבטל ערכים אחרים כדי לשמר את יכולת השרידות של החברה ולהפוך אותה לישות חזקה אשר תהיה מסוגלת לשמור על עצמה חזקה. התפיסה אשר עומדת מאחורי האידאולוגיה הזו היא כי אם מדינה תראה חולשה היא מסכנת את עצמה בשל חוסר היכולת שלה להתמודד עם שכניה ועם גורמים אחרים במרחב שלה. משום כך היא מעלה את חשיבות ערכי הצבא על חשבון ערכים אחרים של החברה. המיליטריזם לא תמיד מופיע בצורה גלויה וברורה אשר קל לעמוד על שורשיה ועל דרכי הביטוי שלה בחברה. לעיתים יש צורך במבט ממוקד שיעסוק בהיבט או תחום אחד של החיים כדי לבחון האם קיימת בחברה מסוימת מידה כזו או אחרת של מיליטריזם.

עבודה זו תבקש לבחון את הופעתה או אי הופעתה של האידאולוגיה המיליטריסטית בחברה הישראלית. היא תעשה זאת על ידי ניתוח של התפתחות הקולנוע מאז ועד היום בו הטלוויזיה היא מדיום חזק וחשוב לא פחות מאשר הקולנוע. ראשית אתאר את התופעות השונות על ידי סקירת ספרות של חוקרים שונים אשר ערכו מחקרים אשר יכולים ללמוד אותנו דברים רבים על התפתחות התופעה בישראל ועל דרכי הביטוי של האידאולוגיה המיליטריסטית. לאחר מכן אנתח את היצירות עצמן. בשלב הבא אני אערך דיון אשר יבקש לשלב בין ממצאי הניתוח ובין ספרות המחקר יחדיו. סינתזה זו תעזור לנו להבין האם ממצאי העבודה עולים בקנה אחד עם סקירת הספרות או שמא עבודה זו דווקא מזהה ביטויים אחרים. מאחר והקולנוע והטלוויזיה מהווים תמונת מראה לחברה כולה, בחינה של הופעת המיליטריזם במדינות אלו יכול ללמוד אותנו רבות על מידת החשיפה של המיליטריזם עצמו בחברה הישראלית. דרך ביטוי של המיליטריזם ביצירות הישראליות נוכל לעמוד על מידת המיליטריזם בחברה הישראלית.

שיטת המחקר

שיטת המחקר של עבודה זו תהיה בחינה של הסדרה טירונות, אשר אמורה לייצג את נקודת המבט המיליטריסטית המסורתית של מדינת ישראל ולעומתה יבחנו סרטים וסדרות וחדשים יותר אשר אולי יכולים להעיד על שינוי בתפיסה החברתית של הצבא. הסרט אשר יבחן הוא "אפס ביחסי אנוש" אשר מציג לראשונה את החוויה הצבאית כפי שהיא באה לידי ביטוי בקרב דמויות ולא גבריות. הסדרה החדשה יותר אשר תיבחן היא הסדרה "תאג"ד" אשר מתארת את המתרחש בפלוגה של חובשים בגדוד לוחמים אשר מבקשים לשלב בין החיים האישיים שלהם ובין הצורך הצבאי שלהם. בחינה זו וניתוח של סצנות נבחרות מתוך היצירות הללו תעשה לאחר סקירת ספרות אשר תאיר את הופעת המיליטריזם באופן כללי, ובאופן אשר קשור יותר לחברה בישראל.

בחינה זו לא תחרוג לתיאורים כללים של התופעה אלא תבקש לעמוד על דרכי הביטוי של תופעה זו בקולנוע הישראלי ובמדינות האחרות של החברה בישראל.

השערת המחקר

השערת המחקר היא כי הסדרה טירונות אכן תתברר בתור סדרה אשר הכילה בתוכה ממדים מיליטריסטיים רבים יותר מאשר בסרטים וסדרות אשר באו לאחר מכן. מדינת ישראל עוברת בעשורים האחרונים תהליכים אשר גורמים לחברה להיות יותר ביקורתית וכזו אשר לא מקבלת את הסמכות השלטונית ואת ה"צורך" בגישה המיליטריסטית כדי לשמור את כוחה של המדינה ושל החברה. משום כך השערת המחקר היא כי ממצאי העבודה יאשרו את התופעות הללו והסדרות החדשות יהיו יותר מורכבות ולא חד ממדיות באופן פטריסטי כמו הסדרות הקודמות להן, כמו טירונות.

סקירת ספרות

מיליטריזם

מיליטריזם היא אידיאולוגיה אשר רואה במרכיבים הצבאיים את מהות המדינה ושעליה החברה צריכה להתבסס בקביעת אופייה של החברה האזרחית (Shaw, 1992). דוקטרינת המיליטריזם טוענת כי יש לשאוף לעליונות צבאית ולבנות את החברה בצורה שתקדם את ערכי הצבא כדי שיהיו לערכים כלל חברתיים לחברה כולה. התפיסה אשר עומדת מאחורי התפיסה של המיליטריזם טוענת כי מדינה צריכה לשמור על יכולת צבאית חזקה ולהשתמש בה כדי לחזק ולשמור על האינטרסים הלאומיים (kimmerling, 1993). האדרת הצבא ויצירה של מעמד צבאי חזק תביא לכך שהמדינה כולה תהיה חזקה ותוכל לעמוד באתגרים אשר עומדים לפניה. אידיאולוגיות רבות של מדינות אימפריאליסטיות ואחרות הדגישו את החשיבות של המיליטריזם כדרך לשמור על חוזקה של המדינה. ניתן לציין מדינות כמו ספרטה הקדומה, האימפריה הרומית, פרוסיה, יפן ומדינות רבות אחרות אשר הפכו את המיליטריזם לאחד מאבני המסד של החברה שלהם.

למיליטריזם יש כמה ממדים עיקריים שמאפיינים את התופעה. **הממד הכוחני** בא לידי ביטוי על ידי קיום של שלטון צבאי במדינה. שלטון זה מקבל את הלגיטימציה שלו מכוח הכפייה הצבאית שלו על החברה. המפקדים של הצבא הם אלו אשר מקבלים את ההחלטות וקובעים את סדר היום הציבורי (קימרלינג, 1993). החברה מתחילה להחזיק בתפיסות אשר רואות באדם בתור רע מנעוריו ומשום כך ניתן לפתור סכסוכים בצורה יעילה רק אם פועלים באמצעות כוח. ממד אחר הוא **הממד התרבותי**. הביטוי של ממד זה לא בא לידי ביטוי בדרכי ביטוי גלויים של כוחנות צבאית אלא מופנית כלפי החברה ולכן נקראת מיליטריסטיות תרבותית. במצב כזה הצבא לא שולט באופן מעשי בהחלטות הפוליטיות ובניהול ענייני המדינה אלא נושאים אלו נקבעים על ידי השלטון הפוליטי (קימרלינג, 1993).

למרות זאת הצבא הופך להיות שורש החוויה החברתית והמטרות הקולקטיביות של החברה מוגדרת